

ficà dins el port de Niça, rompent les cadenes del port.

PORTMANY veg. vol. I, 235. Afegim-hi que ja figura com un port d'Eivissa en Marsili (ed. Quadrado, 19), i alguna dada útil en Villagómez, *Llibre d'Eivissa*, p. 140, i *BDLC* XII, 34, i XIV, 46; el gentilici és *portmanyí, -ins*, d'on «Can Pep *purmanj*» mas rural a St. Llorenç de Balàfia (XXXIX, 507 × 1048). N'hi ha homònims a les zones mossàrabs: *Por(to)mân*, poble damunt un port natural a la costa SE. de Múrcia, a uns 4 k. de La Unión. Ja l'anomena *l'Edrissi* (princ. S.XII) qualificant-lo 'el gran': *bortmân al-kabîr* (trad. de Dozy, p. 236). *Portimão*, concelho de l'Algarve, amb un port natural, 60 k. O. de Faro (D.Lopes, *R.Lus* XXIV, 268).

PORTVENDRES, a la costa rossellonesa del Sud. La pron. pop. antiga en el país era *purbénras* (Fouché, *Pbon. Rouss.* 212), encara que avui guanya terreny *porbéndras* (així a Llançà, XXI, 110a3).

Ja es documenta en l'Antiguitat, tant en llatí *PORTUS VĒNERIS*, com en grec, *Ἀφροδισιάς, -άδος* 'port o lloc consagrat a Venus Afrodita'. Què és traducció de què? Potser més aviat el nom fou creat pels navegants grecs focens i massaliotes, que sens dubte havien d'atracar-hi sovint; i el culte de la deessa tingué entre els grecs arrels fortíssimes, més encara i de nivell més universal i plebeu que entre els romans. Stephanos de Bizanci (ed. 1958, p. 150), que l'anomena *Ἀφροδισιάς πόλις Ἰβηρίας ροστῶδες Κελτοῦς* 'ciutat d'Ibèria arran dels Celtes', enumera 10 poblacions d'aquest nom, la nostra probt. com una de les més conegudes, car la posa en 2n. lloc, precedida només per la de Cilícia (que bé havia de citar primer perquè conta una famosa llegenda relativa a Alexandre el Gran). D'aquí, doncs, pot ser trad. *Portus Veneris* en Pomponi Mela, que no reapareix, diu Alart (*Geogr. Hist.* 54), fins a 1272 en el testament de Jaume I. És erroni, però, creure que no sigui nom d'antic arrelament i popularitat —deducció desorbitada del fet que a la nostra E.Mj. tingué molt més descabdellament el seu rival Cotlliure, mentre que els francesos han multiplicat la vida i prosperitat de Portvendres i negligit la del seu veí i rival. Car tanmateix també Portvendres apareix usat en la documentació medieval: 1318: «--- lo dit port ni en les altres parts de Cochliure --- per so que nenguna persona no pusca caser en lo dit port de *Port-Venres*» (*RLR* XXXII, 154, i comentari en el *Gloss. Nautique* de Jailot, 1308). 1396: «una nau huy estant en lo *Port de Vendres* e Copliura» (*InuLC*). S. XVI: *Portvendres* (*B.N.P.* ms. 133, f. 66, i en cast., *ibid.* f. 76-77).

En alguns llocs de la Terra Baixa, no essent popular en el sentit de pas de muntanya com en els

Pirineus i serres altes, s'ha corromput el nom de *port* en *Porc*.

1) *Coll de pōrk* a l'extrem del Montnegre; en el Maresme de Llevant: uneix el sot de Vallmanya al de St. Pere de Riu que desaigua a Pineda.

2) En la carena de Montserrat: entre l'extrem O. del massís dels Freres Encantats i la part central (massís dels Ecos), 1924 (exc. 26). I súmmum de la corrupció: *Kuldapōrk*, collada te. Montferri (XLVI).

PORSALS, pron.: *a pursáls*, veinadet de 3 cases dalt de la carena, al Berguedà, te. Olvan, a la dr. de la crtra. de Vic: encara que vingui de *Ports ALTS*, que formalment sembla que s'hauria de pron. amb *s* sonora, com que l'aglutinació hi devia quedar fixada des d'antic, en l'origen cal creure que no se sonoritzava en lligar la *-s* quan aquesta seguia a una consonant sorda i recolzada.

DERIVATS:

EL PORTARRÓ d'Espot: l'altíssim pas de 2400 alt. entre la vall d'Espot-St. Moriç i la Ribera boinesa de St. Nicolau (1935, exc. 224) *lo portarō* (XIII, 188); 1970 en què vaig passar-lo a peu des de Boí a Espot en companyia de la meua valenta muller, Bàrbara de Haro.

Formes de fonètica pre-catalana en l'alt Pallars equivalents del cat. normal *portell*; detalls fonètics en *E.T.C.* I, 122ss.

Portéjo, barranc i pda., te. Ribera de Cardós (XXI, 180). *Portjéro*, brnc. afl. esq. del de Moredó, te. Alós d'Àneu (XX, 161), cf. *E.T.C.* I, 133, 149-151; i *PVArGc*, p. 55, capítol fon. pre-gascona (per a aran. *Castiero* etc.). *Portjés*, barr. de te. Llesp (XIII, 132). Collet de *Cabana-Portiés*, te. Castrossit (XIX, 58), cf. *E.T.C.* I, 148, 133, 146.

Amb sufix mossàrab: *PORTITXOL*, apareix aplicat tant en el sentit de collada com en el marí.

a) *El Portitxol*, comunica Alzira (Vall d'Aigüesvives) amb Vallidigna (te. Simat; *GGRV* Val. II, 118; M. Gadea, *T. del Xè* I, 188) pron. *-içql* (és bàrbara la grafia *-ijol* de M. Gadea, i Mateu Llopis (*P. Val.* 106). Un homònim a Benigànim (*GGRV* II, 34). De les meves enqs. tinc nota d'altres, sengles *portiçql* a Olocau de Crxt, Riberoja de Túrria, Llombai, Barxeta, Tavernes d. V. Genovés, Vallada, Ontinyent i Xaló; *El Portitxolet* a Barx; *El porteşql* (amb *e* i *ş* arabitzants) a Serra de la Calderona.

b) Illes que formant redós, creen un portet de refugi: Illa del *portiçql* davant Punta Negra, immediat S. al Cap de Cullera (Mateu Llopis, *o.c.* 113). I una altra, entre Xàbia i el Cap de la Nau. D'altres accidents de costa segons enqs. d'Altea i Elx; també a les Illes: *as portiçql* a Palma de Mall. i a Felanitx (Masc. 25G9, 41F10); a Menorca, a la costa N. del Cap Favàritx (XLIV, 59.4; Masc. 4E5); imagino que deu